

ישראל רחמים מלפני הקב"ה אמר לפניו. רבון העולמים אם אין בעולם כיעקב יחרב כל העולם כולו.¹² אבינו שבשמים יהי שמך הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים ותהא לך קורת רוח מישראל עבדיך בכל מקומות מושבותיהם שלא הנחתה לעמוס הנביא עד שעניתה אותו מיד. כה הראני ה' אלהים והנה יוצר גבי וגו' והיה אם כלה לאכול את עשב הארץ ואמר ה' אלהים סלח נא וגו' נחם ה' על זאת וגו' (עמוס ז' א' ב' וי'). היא שישה ראשונה. ובשנייה (ה'). [הוא] אמר. כה אמר ה' אלהים והנה קורא לריב וגו' חדל נא מי יקום וגו' נחם ה' על זאת גם הוא וגו' (שם שם ד' ה' וי').¹³ [וגילה] על ידי עמוס הנביא שתי פעמים.¹⁴ אמר לו. עמוס עמוס לא כך כתבתי בתורה על ידי משה רבך. אשריך ישראל מי כמך וגו' (דברים ל"ג כ"ט). מכל מקום בין רשעים ובין כשרין עם נושע בה' (שם). במשה הוא אומר. בימי הושע בן בארי ובימי יואל בן פתואל ובימי עמוס הנביא ובימי מיכה המורשתי ושאר כל הנביאים שאינן יודעין לשפוך רחמים ולבקש תחנונים כמה ששפך משה. זכרו תורת משה עבדי (מלאכי ג' כ"ב). וכי תורה של משה היא. אלא שלך היא שישבת עליה תשע מאות שבעים וארבעה דורות קודם שיבא העולם צרפתה ונתתה לישראל עבדיך. אלא מה ת"ל זכרו תורת משה עבדי. הואיל ועמד בתפלה בארבעה וחמשה מקומות והציל את ישראל מן המיתה (והעלה עליו הקב"ה שכל התורה (נעשין) [נעשית] כאילו של משה היא. לכך נאמר זכרו תורת משה עבדי.¹⁵ בדוד מהו אומר. בימי מלכי ישראל ובימי מלכי יהודה הולכין הגדולים ויושבין לפני מלכות. ונותן הפחות עיניו במי שגדול ממנו. אף על פי שאתה אומר כהלכה ואני אומר שלא כהלכה. יעברו דבריך שלך ויתקיימו דבריי שלי. אפילו כל העולם חרב. עליהן הוא אומר. בחרב ימותו כל חסאי עמי האומרים וגו' (עמוס ט' י'). ואחריו מה כתב. ביום ההוא אקים את סכת דוד וגו' (שם שם י"א):

דבר אחר נזכרה דרך מ"ן. טובה (הזכרה) [הזכרת] דברי תורה ודברי חכמה בכל מקום שיהיה מ"ן ישן למלך בחדר חדרי חדרים. לכך נאמר נזכרה דרך מ"ן:

הביאני המלך חדריו. זה אחד מאלף אלפי וריבי רבבות של חדר חדרי חדרים שיש לו להקב"ה בתורתו.¹⁶ מאמר להן לישראל אי זה הוא. ויקרא אל משה וידבר (ויקרא א' א'). מיכן אמרו כל תלמיד חכם שאין בו דיעה בהמה טובה ממנו.¹⁷ תדע לך שכן. צא ולמד ממשה אבי חכמה אבי נביאים. שהוציא את ישראל ממצרים ועל ידו נעשו ניסים במצרים נפלאות בארץ חם נוראות על ים סוף (ותהלים ק"ו כ"ב) ועלה לשמי מרום והוריד תורה מן השמים ונתעסק במלאכת המשכן. לא נכנס לפניו לפניו עד שקראו לו. לכך נאמר ויקרא אל משה.¹⁸ ולהלן הוא אומר. וירא

¹² בתמיה: ¹³ בד"ו כה אמר ה' הנני קרא ובמקרא כתוב כה הראני: ¹⁴ כ"ה בד"ו: ¹⁵ בד"ו העלה עליו הכתוב שכל התורה של משה היא: ¹⁶ בכת"י כאן מקום פגוי כב' מלות ומראין הדברים שהם קטועין. ובד"ו ויאמר להן לישראל ויקרא אל משה וידבר. ואין זו אלא שבוש: ¹⁷ בויקרא רבה שלפנינו ניתוספו דברים רבים מזה הפרק מה שלא נמצא בספרים הקדמונים כאשר העירו על זה חכמי דורותינו מוה"ר"טל צונץ והר"ל. וה"ז שם פ"א ד"א ויקרא וגו' נבילה טובה הימנו. ובילקוט ויקרא שם. וס"ה הביאני המלך חדריו זה משה שנאמר ויקרא אל משה. מכאן וכי נבלה טובה ממנו. והנה שינה הסגנון כדרכו במדרשים: ¹⁸ במקומות שרמזתי הוא בשינוי סגנון קצת:

ה' כי סר לראות ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר (שמות י' ד'): בהסנה הפסיק אליו בו כשהוא מדבר. באהל מועד אין בו הפסקה (בהסנה) [כבסנה]¹⁹. משלו משל. למה הדבר דומה. למלך בשר ודם שנתכעס על עבדו וחבשו בבית האסורים. כשהוא מצוה את השליח אינו מצוה אלא מבחין. אבל באהל מועד שהוא שמיח בבניו ובבני ביתו. ובניו ובני ביתו שמחין בו. כשהוא מצוה את השליח אינו מצוה אלא מבפנים. (במי שהו) [במה שהוא] מושיבו בין ברכיו מכיר אדם (על) [את] בנו.²⁰ לכך ויקרא אל משה:

דבר אל בני ישראל [ואמרת אלהם אדם] [ויקרא שם ב']. זה לשון אחוה לשון עתירה לשון ריעות. אמר לו הקב"ה ליחזקאל בן בוזי הכהן. בן אדם [יחזקאל ב' א']. בן אנשים כשרים. בן אנשים צדיקים. בן גומלי חסדים. בן שמבזין את עצמן על כבודי ועל כבודן של ישראל כל (ימי) [ימיהן]:²¹ דבר אחר בן אדם. משל למה הדבר דומה. למלך בשר ודם שסרח עליו אשתו ובניו. ועמד ודחפן (מתוך ביתו) והוציאן מתוך ביתו. לאחר מיכן שלח והביא בן אחד מאצלה. אמר לו. בן פלוני בא ואראך ביתי ובית שבנתי לאמך. כלום פחות כבודי ובית שבנתי לאמך. לכך נדמה יחזקאל. שנאמר ויהי בשלשים שנה ברביעי [וגו'] בחמשה לחדש היא השנה החמישית וגו' היה היה דבר ה' אל יחזקאל וגו' [יחזקאל א' א' ב' ג'] זו שיטה ראשונה. ובשנייה מהו אומר. וארא והנה רוח סערה באה מן הצפון וגו' [שם שם ד']. מאחר שהראהו אמר לו. בן אדם זהו כבודי שהגבהתי אתכם למעלה מאומות העולם. כלום פחות כבודי ובית שבנתי לכם. שנאמר אם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית ותכונתו וגו' [שם מ"ג י"א]. שמא תאמר [אין] לי מי שעובד אותי. והלא כבר (נאמר) יש לי ארבע מאות ותשעים וששה אלפים רבבות של מלאכי השרת שהן עומדין לפני ומקדישין את שמי הגדול בכל יום תמיד מיציאת החמה ועד שקיעת החמה ואומרים לפני קדוש קדוש קדוש. ומשקיעת החמה ועד יציאת החמה אומרים ברוך כבוד ה' ממקומו. ואין צריך לומר שבעים לשונות שבארץ. מפני מה אתם עושים דרכים מכוערין ודברים שאינן ראויין. מבעטין אתם ביסורין הבאים עליכם. אבל מה אעשה. הריני עושה למען שמי הגדול שנקרא עליכם. שנאמר ואעשה למען שמי לבלתי החל וגו' [שם כ' י"ד]:²²

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' [ויקרא א' ב']. ולמה לא נאמר כאן (כ"ה) כמה שנאמר להלן. אל כל עדת בני ישראל לאמר בעשור וגו' [ויקחו להם איש וגו'] [שמות י"ב י']. אף כאן (אמר) [יאמר] הכתוב איש כי יקריב מכם קרבן לה'.²³ ולמה נאמר אדם. להביא את הגר:²⁴ [מכם] פרט לגוי שהוא מביא עולות.²⁵ אמר רבן שמעון בן גמליאל שבעה דברים התקינו בית דין וזה אחד מהן. מי ששלח עולתו ממדינת הים אם (שליח) [שלח]

¹⁹ כ"ה בד"ו. וברכה ובילקום בשינוי סגנון. כל' שלא נאמר שם ויקרא אליו ויאמר: ²⁰ בשינוי קצת שם: ²¹ ברבה שם פ"ב. ד"א אדם זה לשון חבה ולשון אחוה ולשון ריעות וכו' וסגנון עדיף הוא. כל ימיהן. כ"ה בד"ו אבל ברבה שם כל ימיו ובילקום יחזקאל ר' ש"ם השמים ב' מלות אלו: ²² הנהגתי עפ"י הרבה. וברכה ובילקום שם הדברים משוברים קצת. בד"ו כנוסחתנו ובילקום תתקין אלפי רבבות. ובעל ידי משה כתב תצ"ג גרסינן כמנין צבאת הסר וי". והנה היה יכול להגיה תצ"ס. במקרא כתוב ואם נכלמו: ²³ בד"ו משוכם וכן ברבה. ושם איתא אף כאן יאמר הכתוב ויקחו להם איש בקר או צאן: ²⁴ וכ"ה בת"כ כל' שמביא וסומך: ²⁵ שאינו סומך דלחכי כתוב דבר אל בני' וכ"ה בת"כ. והנהגתי עפ"י הרבה. והמפרשים שם נדחקו והרחיקו את הדרך: